

שו"מ עתה באגרת לחזו"א זצ"ל (בח"ג מ): 'והרבה מחלוקת מצינו בגמ' בהלכה מפני שכחת התורה, ומה שאמר הר"מ שאין בהלכה מחלוקת, היינו בהלכה ידועה'.
וכן מצינו מח' האם מזוהה צריכה שרטוט, ולדעת המצריך הרי זו הלמ"מ – לעיל לב: וע"ע בענין זה במובא ביוסף דעת קדושין לה:

'מלמד שנקחת סולת'. אין המכוון שצריך להקפיד לקנות מן השוק סולת דוקא ולא לקנות חטים [כמו שכתב בטורי אבן (חגיגה כד:). ודבריו ז"ל תמוהים בזה], ויהא הטעם משום שסולת התגר עדיף – שאין טעם לומר כן; הגע בעצמך, הדיוט או תגר שלוקחים סולת מן ההדיוט – כשר, ואילו תגר שיש לו סולת של עצמו – פסול. וגם לא מצינו בתורה כיוצא בזה, לעשות משמרת בכעין זה.
אלא ודאי הדבר תלוי בשעת ההקדש, כלומר צריך להקדיש סולת ואין מקדשים חטים, [ולפי שקרבנות ציבור באים מתרומת הלשכה, הרי שלקחתם היינו קידושם, ולכן נקטו 'לקיחה', אבל במנחת יחיד העיקר תלוי בקידוש, שכן מתפרש 'לקיחה' שבתורה בקרבנות].
הלכך לקח חטים ועשאן סולת, שפיר מקדישן למנחות. וכן חטים משדהו – מסלתן ומקדישן. וזה שאין מקדישים חטים – משום שנחשב כדבר שאינו ראוי עדיין, וצריך שיהא הקרבן ראוי וקרוב לעשות מצוותו. או גם שמא לא ימצא סלתו יפה, הלכך עדיף שיהא סולת בשעת הקדש (עפ"י חזון איש מנחות מב, כא; דמאי ד, ח).

*

התודה

'... אבל התודה שהיתה באה – על נס היתה באה. אמר הקב"ה: חביבה עלי מכל הקרבנות. ואף דוד אמר (תהלים נ) **זבח תודה יכבדני**. 'יכבדני' אינו אומר אלא **יכבדני** (שתי נוגי"ם) – אחד בעולם הזה ואחד בעולם הבא (מדרש רבי תנחומא – צו).

'... כי זה עיקר שעשוע עולם הבא – להודות ולהלל לשמו הגדול יתברך ולהכיר אותו יתברך, שעל ידי זה סמוכים וקרובים אליו יתב' – כי כל מה שיודעין ומכירין אותו יתב' ביותר, סמוכין אליו ביותר, כי שאר הדברים יתבטלו לעתיד כולם, בבחינת 'כל הקרבנות בטלין חוץ מקרבן תודה (ויק"ר פ"ט; פכ"ז). שלא ישאר לעתיד רק בחינת תודה והודאה, להודות ולהלל ולדעת אותו יתברך, כמו שכתוב (ישעיה יא): כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, שזה כל שעשוע עולם הבא' (מתוך 'לקוטי מוהר"ן ב, א).

דף עז

'אין מוסיפין על המדות יותר משתות'. פירוש, שתהא אותה מדה נקראת בשם הראשונה. אבל אם רצו עושים מדה מחודשת ומוסיפים וגורעים כרצונם (המאירי ב"ב צ. וע"ע במש"כ שם).

'המשתכר אל ישתכר יותר על שתות'. כתבו הפוסקים (חו"מ רלא, ט) שבמקום שרוב המוכרים אינם חשים

לתקנת חכמים ומסרבים לציית להם, אף המוכר הירא את דבר ה' אינו חייב למכור בזול – שאין לנו להפסידו בידיים.

ואולם אם על ידי שביית דין יורו לאלו השומעים להם, להזייל מחיריהם, על ידי כך יוכרחו גם השאר להזייל – יכריחו לאותם השומעים (ערוך השלחן שם).

'עתה במדינתנו יש לצעוק להיפך, על החנונים המזוללים (=המוזילים) במקחים בכל מיני סחורות, ועל ידי זה רבה הקלקול מהמסחר והעניות, והרי חז"ל התירו להרויח שתות אף באוכל נפש וכל שכן בשארי מיני סחורות שצריכים להרויח הרבה יותר, ועתה מזוללים במקחים בלא דעת ובלא תבונה.

ויש מי שחילק כל הסחורות לשלשה חלקים: דבאוכל נפש משכירים עד שתות ולא יותר (וזה מלבד מחיר טורח החנוני והוצאותיו כפי המבואר בסוגיא בב"ב ובפוסקים), ושאין בהם אוכל נפש כלל – יוכלו להרויח אפילו בכפל, ובמכשירי אוכל נפש כמו תבלין וכדומה – ירויחו אחד באחד ולא יותר' (שם. וע"ש בסו"ס רכח).

עוד בבאר המקרא דיחזקאל ובעניני הפקעת שערים, וכן טבלת יחסי מידות הנפח והקבלתן למידות הנפח שבימינו, ובמסתף ע' – ע' ביוסף דעת ב"ב צ.

(ע"ב) 'למדנו עשרה – עשרונים לחמץ, עשרה עשרונים למצה מנין...'

'מדמעת או אינה מדמעת'. הספק הזה הוא בדין דרבנן, שהרי מן התורה תרומה בטלה ברוב, אלא שהחמירו חכמים שהיא מדמעת עד אחד במאה. ולשון רש"י ז"ל 'דגבי דימוע לא אשכחן מיעוט בקרא' – צריך עיון (עפ"י חזון איש מב, כב).

א. יש לציין שאמנם הרבה ראשונים כתבו כן, שדין אחד – במאה בתרומה [וכן ערלה וכלאי הכרם במאתים] אינו אלא מדרבנן, ואף רש"י עצמו כתב כן במקום אחר (ע' רש"י ותוס' נדה מזו רע"א; תוס' נזיר לו. וב"מ נג. [וע"ש בגליון הש"ס שהעיר מרש"י כאן] ויבמות פב וחולין קטו: שו"ת הרשב"א תרצ"ח. וכן הוא בטור יו"ד שכג, א), אך יש מי שכתב לחדש שהוא דין תורה (אור שמח מאכלות אסורות טו, טז). ואסמכתא גדולה לשיטה זו מדברי רש"י שלפנינו וגם פשטות לשון רש"י בחולין צט. (ד"ה שנתבטלו) מורה כן. וע"ע בענין זה במובא בזבחים עג.

ב. גם הרש"ש העיר כן על רש"י. ויש לפרש כוונת רש"י שהרי אין על דימוע קרא כלל כי כולו מדרבנן, וממילא אין מיעוט על זה כמו לגבי חומש. וכמש"כ רבנו גרשום (מהרי"ד ויזר שליט"א).

ג. הרמב"ם (מעשה"ט, ט, ג) פסק לקולא. ופרש החזו"א כיון שמדמעת מדרבנן, לכך פסק לקולא. אלא שתמה מדוע פסק לקולא גם כן לענין חומש (ובמשל"מ כתב בדעת התוס' שצריך להפריש חומש משום כפרה רק פטור מליתנו לכהן). ובשו"ת משנת ר' אהרן (מה) פרש שהרמב"ם לשיטתו שספקא דאורייתא לקולא מן התורה, לכך אין לחייבו בכפרה במקום ספק.

ענינים וטעמים

השלמים והתודה

השלמים והתודה שני מיני קרבן הם בקדשים קלים. לפעמים מזכירים הכתוב בשם כולל 'שלמים' ולפעמים נותן לכל אחד שם המיוחד לו, שלמים או תודה. 'שלמים' שזכרו בסדר ויקרא ואם זבח שלמים קרבנו – שם אין תודה בכלל, ואילו 'שלמים' שזכרו בסדר צו – וזאת תורת זבח השלמים – כאן התודה בכלל שלמים ולא עוד אלא כשבא הכתוב שאחרי זה לפרש דיני השלמים, מתחיל

בתורה ומאריך, ובשאר זבחי השלמים הוא מקצר – ואם נדר או נדבה וגו', משמע שהמשובחים שבשלמים ראש וראשון שבהם – התודה דווקא.

ולמה אין התודה נזכרת בכלל השלמים בסדר ויקרא, ולמה בסדר צו התודה עולה בראש כל מיני השלמים? כבר נתנו החכמים האחרונים טעם לדבר: כל סדר ויקרא הוא תורת הקרבנות האמורה לישראל – דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אדם כי יקריב וגו', ואילו תורת הקרבנות האמורה בסדר צו, לאהרן ובניו היא אמורה. ואמנם כן הרבה דברים משתנים לפי האזן השומעת; –

איש ההמון ששומע תודה אומר בלבו, אין תודה אלא על נס כשנחלצים מן הצרה – טוב לי שלא אבוא לידי צרה ולא יבוא לי הנס. לכך אין מזכירים לפנייהם התודה בין שאר זבחי השלמים. ברם, כהני ה' הם יודעים שהתודה היא הנעלה מכל הקרבנות והם מקריבי תודה בכל יום, וכן אנו אומרים בתפלה: 'ועל נסוך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת', וזה עיקרם של השלמים שלב האדם מלא הודיה לבוראו בבואו לחצרות בית ה' ומודה על נסי ה' הידועים לו ושאינם ידועים וקורא שם לקרבנו: תודה!

אכן, בעצם הקרבן הפרש גדול יש בין סתם שלמים לקרבן תודה. שלמים באים בלא לחם ונאכלים לבעליהם ביום זבחם ובלילה שלאחריו וכל יום המחרת – שני ימים ולילה אחד, ואילו התודה באה יחד עם לחמי תודה, ארבעים, שמשקלם יחד יותר מארבעים קילוגרם קמח חוץ מן השמן שבהם, ומהם אינו נותן לכהן אלא אחד מעשרה והשאר נאכל לבעלים רק ביום זבחו ובלילה רק עד חצות. אדם בא לירושלים להקריב תודה, אינו עושה אלא אם מזמין אליו לכירה גדולה מריעיו והלוי והיתום והאלמנה, הרבה עשרות אנשים שמח ומשמח, והיו אוכלים בטהרה ומטיבים לבם בבשר וביין ובשיר וקול תודה עד חצות הלילה, וכך היו חצרות ירושלים מלאות תמיד שמחה ושיר והודיה וקול אומרים הודו את ה' צב-אות כי טוב!

כשהיו ישראל במדבר היו קרבים שלמים הרבה, סתם שלמים, שכן נאסר להם במדבר לאכול בשר תאווה אלא כל בהמה שרצו לשחוט למאכל בשר, היו מקדישים אותה שלמים ושוחטה בחצר אהל מועד ונותן ממנה חזה ושוק לכהן, החלב מוקטר על המזבח ושאר הבשר נאכל בטהרה בכל מחנה ישראל. ברם תודה היתה קריבה הרבה פחות. לאחר שבאו לארץ כנען היתה התודה מרובה מזבחי השלמים סתם שכן היו הקמח והשמן מצויים אצלם יותר מבמדבר.

(מתוך ספר הפרשיות – צו. עפ"י החתם סופר ועוד)

ענינים נוספים

והקריב על זבח התודה חלות מצות... על חלת לחם חמץ – שכן סיבת הסכנה שעליה ההודאה היא ה'שאור שבעיסה', היצר הרע, וההצלה על ידי שרבתה המצה על החמץ. וטעם ריבוי החלות, שיהיו האוכלים רבים ומתפרסם הנס.

על חלת לחם חמץ – נראה מזה שהחמץ הוא העיקר בקרבן, לפי שהחלות ליצורך סעודת שמחה והודיה ומצות לחם עוני הן ואינן נאכלות יפה כחמץ.

שלוש חלות של מצה כנגד אחת של חמץ – לרמז כי רבתה המצה על השאור שבעיסה לאחר ויכנע בעמל לבם (האמור בארבעה שחייבים להודות – תהלים קז). מצה רמז להכנעה לעומת החמץ המתנפח באפייתו.

ארבעים חלות שבתודה – רמז לארבעה שצריכים להודות. וירוממהו בקהל עם (האמור עליהם – בתהלים קז) – היינו בפני עשרה, הרי ארבעים.

ענין חמץ שבתודה – כי כל הקרבנות לכפרת עוונות או להתקרבות, ועדיין לא תוקן השאור שבעיסה ולכך אין באים אלא מצה. אולם קרבן התודה בא לאחר התיקון הגמור, מעין לעתיד לבוא (שאו היא עת ההודאה) וכבר תוקן השאור שבעיסה. וכן שתי הלחם בשבועות באים חמץ מטעם זה שבמתן תורה היה כבר תיקון ליצר הרע כמו שדרשו חז"ל על הפסוק (תהלים פג) **אני אמרתי אלהים אתם**. וכן קידוש העיר והעזרות הוא על ידי קרבן תודה (כמפורש בנחמיה, ואמרו חכמים שהכוונה היא על חמץ שבה) – גם קדושה זו היא מעין קדושת העתיד בתיקון השאור (שם, עפ"י: ספורנו; כלי יקר; העמק דבר; טעמי הקרבנות; פרי צדיק; בית יעקב ויקרא).

דף עח

'כהן גדול המתקרב לעבודה צריך שתי עשרונות האיפה, אחת להמשחו ואחת לחינוכו. בא להשמיענו שגם לחינוך כהונה גדולה חייבים להביא מנחת חינוך כחינוך כהן הדיוט. ועוד משמיענו שאינו יכול לצאת ידי חובת מנחת-חינוך בחביתין, שתהא מנחת החביתין – חינוכו, קמ"ל שצריך שתי עשרונות.

והקדים 'הימשחו' ל'חינוכו' – כי לראשונה נתחייב בחביתין במשיחתו, וכשקרב לעבודה מתחייב במנחת-חינוך.

ונקט לשון 'צריך שתי עשרונות האיפה' כלשון הכתוב עשירת האפה. אמנם מכך שהכלילם יחדיו במספר, שתי עשרונות או שלש – יש לדקדק שמעשה כולם שוה, בשמן ובלבונה ובאפייתם (חדושים ובאורים ה, ד).

'רב אשי אמר: שלש... דלא עבד עבודה כשהוא כהן הדיוט'. בירושלמי (שקלים ז) נראה שכהן גדול שלא עבד מעולם, מביא בחינוכו שתיים ולא שלש. ונראה שהדבר תלוי בחקירה האם קדושת כהן גדול מהות אחרת מקדושת כהן הדיוט או שמא הריהו כשאר כהן הדיוט אלא שנתוסף עליו קדושת כה"ג. ויש לפרש בשאלה זו ענינים וסוגיות שונים (עפ"י אור שמח כלי המקדש ה, יז. וע"ע במש"כ במשך חכמה אמור כא, יג. ובמובא ביוסף דעת קדושין עז:).

'לאפוקי רבוכה דלא נאמר בו מצות'. וטעם הדבר שלא נאמר חלות ברבוכה אלא בחלות וברקיקין – נראה משום שחלוט אינו נחמץ [כדינא דגמרא בפסחים לט:] (עפ"י עלה יונה עמ' דש).

(ע"ב) 'תודה ששחטה על שמונים חלות'. לאו דוקא שמונים אלא מסתבר שהוא הדין ביותר משמונים – ואין הארבעים שנתקדשו בטלות ברוב חלות חולין. וכעין שכתב הגרעק"א (תנינא קלב) שאם נתערב כזית מצה שנאפתה לשמה, בשני זיתים שלא לשמה – באכילת שלשתם ודאי יצא ידי חובתו, והוכיח כן מסוגית פסחים (פח). אף כאן, כיון שאפשר לקיים מצוותן כשיאכל את כולן – אין אומרים דין ביטול (עפ"י חדושים ובאורים יב. ע"ש טעמים נוספים).

'קדשו ארבעים מתוך שמונים'. התוס' עמדו על כך שאין הנידון תלוי בשאלת 'ברירה' [וכמה דרכים נאמרו בפירוש דבריהם – וע' צאן קדושים שהגיה בלשונם]. ונראה (וזהו גם כוונת התוס') שאין לדון אם יש ברירה אם

פרק שמיני; דף עז

קלג. א. לחמי תודה – מה מנינם ומה מידתם?

ב. תרומת לחמי תודה – מה היה שיעורה, ואלו דינים ומגבלות נאמרו בה?

א. לחמי תודה היו עשויים משתי איפות קמה [שהן שש סאים מדבריות / חמש סאים ירושלמיות]. מחצית מן הכמות הזו מיועדת לחלות חמץ, והחצי האחר – למצה (חלות מצות... על חלת לחם חמץ... – נגד חמץ הבא מצה).

חלות החמץ – עשר (לכתחילה או אף לעכב, כנ"ל). כמות החלה האחת – עשרון סולת (= עשירית האיפה. כן למדו מריבוי הכתוב בשתי הלחם תביאו (ומתהיינה) להיות כמותם, עשרון לכל חלה. ומכאן שהכמות הכוללת היא שתי איפות, שהרי היו עשר חלות חמץ – הרי איפה, וכנגדן חלות המצה איפה). המצה היתה של שלשה סוגים; חלות ריקיין ורבוכה (= חלוט ברותחין). בכל סוג עשר חלות [נמצא הלחם האחד של המצה – אחד משלושים באיפה, שהוא עשירית הסאה המדברית (שהאיפה – שלש סאים), או חצי קב ירושלמי].

ב. תרומת לחמי תודה היתה עשירית מכלל החלות (גזרה שוה ממנו... תרומה – מתרומת מעשר). מכל סוג וסוג היה מפריש חלה אחת שלמה. (אחד – שלא יטול פרוס. מכל קרבן – שיהו שוים, שלא יטול מאחד על חברו). נמצא נוטל ארבע חלות מתוך הארבעים ונותנן לכהן [ונאכלות לכהנים ולנשיהם, כתודה עצמה. כדלהלן פד:]. והשאר נאכל לבעלים. התרומה ניטלת כשכל החלות מחוברות.

א. פירוש: כשהן ביחד, בכלי אחד (רש"י). וי"מ: שיטול מן המוקף ול"ד בתוך כלי אחד (עתוס').

ב. מבואר בגמרא (לעיל עו) שאם הפריש בלישה – הרי זו תרומה, שעושה ממנה חלה שלמה.

נסתפק רבא האם תרומה זו דינה כתרומת דגן שזר האוכלה מתחייב מיתה וחומש, אם לאו. וכן אם היא מדמעת כמותה. ועלה ב'תיק'.

ופסק הרמב"ם (מע"ק ט, יג) שאין חייבים מיתה מספק. ונפקא מינה למלקות (עפ"י משנה למלך שם). וגם אין משלם חומש (רמב"ם שם). ויש מי שכתב בדעת התוס' שמספק חייב להפריש חומש משום כפרה אלא שפטור מליתנו לכהן (עפ"י משל"מ).

קלד. א. מהם יחסי המידות דלהלן: חומר, כור, בת, איפה, סאה, קב, עשרון?

ב. מהן מדות מדבריות ומידות ירושלמיות?

ג. מהם יחסי המטבעות: מנה, שקל, סלע, גרה, מעה, דינר?

ד. עד כמה מותר להוסיף על המדות והמטבעות, ומהו טעמו של דבר?

א. החומר (הנוכר במקרא) הוא הכור.

במדות ימינו, לפי השיטה המצומצמת, החומר הוא כ-246 ליטר. ולפי השיטה הגדולה – כ-429 ליטר.

הבת היא האיפה.

א. בדרך כלל הבת משמשת למידות נוזלים ואילו האיפה – ליבש.

ב. האיפה – עשירית הכור.

ג. ישנה מדה נוספת בין הכור לאיפה; ה'לתך', המכילה חצי כור.

הסאה (המדברית) – שליש האיפה. והיינו אחד משלושים מן החומר – הכור.

המדה המקבילה לסאה במדות הלח, היא ה'גרב'.

הקב ('שלישית ההין' – במדות הלח) – שישית הסאה.

העשרון – עשירית האיפה (2.46 – 4.3 ליטר).

ב. מדות מדבריות (– שהיו נוהגות במדבר), הן מידות קטנות מן הירושלמיות; שבתקופה מאוחרת (בימי יחזקאל. תוס') הוסיפו על המידות (כלומר החלו להשתמש בנפחים גדולים יותר בכלי המדה) בכדי שישית מלבר (= תוספת של 20 אחוז מהמדה הקיימת), כך שנפח של שש סאים מדברית שווה לחמש סאים ירושלמיות. במידות ירושלמיות נשתמשו בסאה ובקבין, ולא היה שימוש במדת העשרון (ערש"י כת"י). ואולם האיפה נשארה בשימוש ונפחה גדל גם הוא באותו יחס כמו הסאה (עתוס').

ג. הגרה (שבמקרא) – הוא מטבע של כסף הנקרא גם מעה (ונקראת גם 'דנקא'. ע' ב"מ ס: לפרש"י). המעה שווה שני פונדיונים. הפונדיון – שני איסרים. האיסר – שמונה פרוטות. נמצאת המעה 32 פרוטות. ע' קודשין יב.

השקל שבתורה הוא הסלע (בארמית: 'איסרא') – שווה עשרים גרה (עשרים גרה השקל. ולאחר שהוסיפו שתות היה הסלע 24 מעה, כדלהלן).

'שקל' בדרו"ל הוא מחצית משקל הקודש, דהיינו חצי סלע.

יש עוד 'לע מדינה' ששוויו שמינית מסלע צורי, וערכו חצי דינר כסף.

המנה (משקל. עפ"י רש"י מכת"י) הוא עשרים וחמשה סלעים. זהו מנה של חול. ואילו מנה של קודש כפול היה, כלומר חמשים סלעים.

בימי יחזקאל הוסיפו על המדות ששית מלבר. נמצא המנה של קודש – 60 שקלים.

לפי פירוש אחד בתוס', אותה תוספת היתה בסלע [או בדינר], שערכה עלה ל-24 מעות במקום 20 שהיתה עד עתה. וממילא ערך שאר המטבעות הגדולות עלה בהתאם. לשיטה זו, היחס בין המנה לשקל נשאר כמו שהיה – 25 בחול ו-50 בקודש. לא השתנה אלא יחס סלע / שקל – מעה.

ולפירוש רבנו תם, הוסיפו ששית במנה של קודש לבדו, שיכיל מעתה 60 שקלים במקום 50. ועוד היתה תוספת אחרת שהוסיפו בימי החכמים על הסלע, להיות 24 מעה במקום 20, וממילא עלה בהתאם ערך המנה, בין של חול בין של קודש.

הדינר (כסף. וקרוי גם זוז) ערכו שש מעות (– לאחר תוספת שתות. ובימי משה היה הדינר חמש מעות. ע' בכורות נ. רש"י שמות ל, יג; שו"ת הריב"ש סו. ואולם ע' ירושלמי שבועות רפ"ו ובמפרשים שנראה שדינר של תורה שש מעות). נמצאו 4 דינרים בשקל – לאחר שהוסיפו על השקלים, להיות כל שקל 24 מעות, כנזכר. ו-100 דינרים שוים מנה של חול.

דינר זהב ערכו פי 25 מדינר כסף.

ד. אין מוסיפים על המידות ועל המטבעות יותר מששית. כך אמר שמואל, ולמד כן מקרא דיהזקאל. וכן אין משתכרים (בדברים של חיי נפש) יותר מששית. וששית זו – מלבר.

דף עח

קלה. א. כמה חלות היו במנחת המילואים וכמה במנחת הנזיר? מה היתה מידתן ואלו סוגי מאפה היו?

ב. כהן הדיוט וכהן גדול המתחילים את כהונתם – כמה עשורונים הם מביאים?

ג. האם על משמעותו בסמוך דוקא, ומאי נפקא מינה?

ד. האם כלי שרת מקדשים שלא מדעת? האם סכין השחיטה דינה כשאר כלי שרת לענין קידוש?